

Škola psychoterapeutické teorie Institutu SUR 6. cyklus

Komunita a skupina SUR

V kontextu rodinných systémů.
Setkání s rodinnou psychoterapií

PaedDr. Michael Chytrý

1. víkendové setkání
10. 10. 2020



SUR
institut pro vzdělávání
v psychoterapii, z.s.

Obsah

- Připomenutí faktů o psychodynamické hlubinně orientované psychoterapii SUR
- Vliv skupinové psychoterapie na rodinná témata
- Propojení skupinové psychoterapie a rodinné terapie
- V čem a jak skupina podporuje jedince v kontextu jeho rodinných či partnerských vazeb
- Pilíře v práci s rodinou dle V. Satirové

Obsah

- Cirkulární dotazování
- Konstruktivní dotazování
- Funkční analýza
- Nácvik řešení v rámci rodinného systému
- Rodinná pravidla a jejich geneze x skupinová pravidla a jejich geneze
- FAST – pohled z perspektivy na rodinný a na skupinový tvar a dění v něm

Otázky ke zkoušce

- Shodné aspekty ve skupinové psychoterapii a rodinné terapii
- Cirkulární a konstruktivní dotazování jako metoda
- Rodinná pravidla a pravidla pro práci se skupinou

Doporučená literatura

- ❑ Virginia Satir, Společná terapie rodiny, Portál, 2007,
- ❑ Salvator Minuchin, Rodina a rodinná terapie, Portál, 2013
- ❑ Šárka Gjuričová, Jiří Kubička, Rodinná terapie, Systemické a narativní přístupy, Grada, 2003
- ❑ Ludmila Trapková, Vladislav Chvála, Rodinná terapie psychosomatických poruch, Rodina jako sociální děloha, Portál, 2004
- ❑ Kurt Lewin, Teorie pole, Portál, 2019

SUR a podobnost s RS

- SUR je třígenerační model
- Sami frekventanti začali s průměrem prarodič-rodíč- dítě
- Sami frekventanti přišli s názvem bratranec- sestřenice pro členy z jiných skupin
- Skupinu vede muž a žena
- Na počátku bylo krátce předědečkováno, ale postupně se vytvořil systém jednoho prarodiče či více prarodičů

Konfucius - ideální společnost

▣ Harmonizace 5 vztahů

Manžel a manželka

Vládce a ministr

Otec a syn

Starší a mladší bratr

Přítel a přítel

Vlivy skupinové pst na rodinná či partnerská témata

- ❑ Skupinová pst může být motivátorem pro rodinnou či párovou terapii
- ❑ Skupinová pst může být bezpečnější pro otevření témat spojených s rodinným či partnerským kontextem
- ❑ Skupinová práce může být nácvikem, přípravou
- ❑ Skupinová psychoterapie nenahradí rodinnou či párovou terapii

Vlivy skupinové terapie SUR na rodinná či partnerská témata

- Skupinová psychoterapie díky většímu množství rozličných interakcí, přenosů a protipřenosů nabízí širší spektrum náhledu
- Skupinová psychoterapie může nabízet větší prostor pro práci s často závažným tématem původní rodiny
- V rámci rodinné i párové terapie, když fakticky probíhá, je často téma původních rodin tématem vysoce konfliktním, ohrožujícím či déledoběji i tabuizovaným

Vlivy skupinové terapie SUR na rodinná či partnerská témata

- Ve skupině může její účastník snadněji přijímat korekce, odlišnosti, pohled na svou roli, své působení s menší mírou odporu a potřeby hájit své pozice než v přímém kontaktu s rodinnými příslušníky
- Skupina má možnosti nastítnit větší spektrum cest k postojům a řešením

Vlivy skupinové terapie SUR na rodinná či partnerská témata

- ▣ Skupina má možnost poskytovat širší plejádu přenosů, protipřenosů – rodiče, prarodiče, sourozenci, vrstevníci, přátelé, ti, kdo mají podobnou zkušenost, řeší podobné momenty
- ▣ Skupinová psychoterapie může pracovat s omezeními, odpory, hranicemi, dispozicemi jedince v jinak nastavené emoční rovině

Vlivy skupinové terapie SUR na rodinná či partnerská témata

- Práce s technikami typu sochání, externalizace, mapování, stavění rodinných, partnerských či sourozeneckých konstelací má zároveň emočně prožitkovou, ale i jinak „projektovou“ rovinu jinou než poskytuje prostor rodinného či párového setkání

Vlivy skupinové terapie SUR na rodinná či partnerská témata

- Často se ve skupině může lehčeji pracovat na tématech :
- „jaký jsem otec, matka“
- „jaký jsem syn, dcera, vnuk, vnučka“
- „jak jsem skupinou vnímán jako partner“
- „co všechno skupina vnímá, že neumím“
- „v čem jsem nebyl nikdy vyučen, co jsem neměl možnost zahlédnout, jak se dělá..“

Vlivy skupinové terapie SUR na rodinná či partnerská témata

- za pomoci skupiny je možno pestřeji popsat důvody, proč v rodině funguje zrovna daný vzorec chování
- za pomoci skupiny je možno se snažit popsat důvody, proč se v rodině nedaří vytvářet či měnit daný vzorec chování

Otázky, které jsou důležitou součástí skupinové práce a atakují svět rodiny a páru

- Jak daný problém **ztěžuje** tomuto členovi a jeho rodině, páru běžný život
- Jak předpokládaný problém **pomáhá** tomuto členu a jeho rodině, partnerovi vyrovnávat se se situacemi běžného života

Otázky, které jsou důležitou součástí skupinové práce a atakují svět rodiny a páru

- Co nastává, když je popsán či předpokládaný problém **ignorován**
- Co by nastávalo, kdyby se daný problém v rámci rodiny či páru **vyskytoval méně často**
- Co by dotyčný a jeho rodina, partner **získali**, kdyby se předpokládaný problém vyřešil

Otázky, které jsou důležitou součástí skupinové práce a atakují svět rodiny a páru

- Co by tento člen a jeho rodina **ztratili**, kdyby se předpokládaný problém vyřešil
- Kdo **nejspíš zpevňuje** (posiluje) problémy pozorností, soucitem, podporou
.....

Otázky, které jsou důležitou součástí skupinové práce a atakují svět rodiny a páru

- Za jakých okolností se problém **zmírňuje**
- kde, kdy a s kým
- Za jakých okolností se problém **zvětšuje**,
nabývá na intenzitě - kde, kdy a s kým
.....

Skupina jedince často ve vztahu k rodině či partnerskému světu učí :

- ❑ Formulovat to, co cítí v prostoru, kde se daná emoce odehrává v bezpečném prostředí
- ❑ Slyšet to, co říká a jak tomu druzí rozumějí
- ❑ Ubezpečovat se a ověřovat, zda reakcím, sdělením dobře rozumí , nakolik je pravdivě překládá
- ❑ Jak se dotazovat se na nevyslovené, byť cítěné

PRÁCE S RODINOU DLE VIRGINIE SATIROVÉ

Je založena na analýze, sledování, podpoře a rozvoji :

1. **Sebevědomí** jednotlivých členů rodiny a každého jednotlivce zvlášť
2. **Komunikace** mezi jednotlivými členy rodiny
3. **Vztahu k širšímu okolí** – mimo rámec svého rodinného prostoru

PRÁCE S RODINOU DLE VIRGINIE SATIROVÉ

Je založena na analýze, sledování, podpoře
a rozvoji :

4. **Pravidel** uvnitř rodiny
5. **Hranic** mezi jednotlivými členy rodiny,
uvnitř rodiny a vně rodiny

Vlivy skupinové pst. na rodinná či partnerská témata

- Skupinová psychoterapie **může** být předskokanem pro rodinnou či párovou terapii
- Skupinová psychoterapie **může** být bezpečnější pro otevření témat spojených s rodinným či partnerským kontextem
- Skupinová psychoterapie **může** být nácvikem, přípravou, generálkou před premierou
- Skupinová psychoterapie **nenahradí** rodinnou či párovou

Cirkulární dotazování

- Technika, která je specifická pro terapii rodinných systémů
- Technika vznikla v milánské škole jako rozvinutí teze Gregory Batesona, že více popisů je lepší než jeden
- Dle Ludewiga je tato technika založena na rozvinutí Batesonovy teze, že informace je rozdíl, který činí rozdíl. Význam má tato technika především tehdy, když chceme zjistit a rozebrat interakce mezi členy rodiny. (Ludewig, 1994)

Cirkulární dotazování

- Je to příležitost pro rozvíjení pozitivní budoucnosti
- Jde o nepřímou formu dotazování. Neptáme se na názory klienta, ale na to, co si myslí, či přeje jiný člen rodiny

Cirkulární dotazování

- Dle Schlippeho a Schweitzera vychází tato metoda z předpokladu, že v sociálním systému je veškeré chování chápáno jako nabídka komunikace.
- Terapeut použitím této techniky využívá zviditelnění významu chování. Lidé se velmi často ptají ostatních, co si o nich myslí.

Cirkulární dotazování

Podstata cirkulárních dotazů je dvojí:

1. ptáme se po rozdílu ve vidění věcí
2. ptáme se, jak to vidí „ten třetí“.

Tato technika podporuje vzájemné vciťování a slouží k lepšímu porozumění mezi členy rodiny, pomáhá budovat vztahy mezi lidmi. (Ludewig, 1994)

Cirkulární dotazování

Terapeut je zde v roli zvědavého, který se ptá na různé názory členů rodiny. A tím sám vyvolává zvědavost rodiny. Neptá se jen, „jak to je“, ale jak to cítí.

Pátrá po různých názorech a získává tím více popisů

Cirkulární dotazování

Rodina se naučí pátrat po citech a názorech těch druhých, což usnadňuje jejich vzájemnou komunikaci.

Cirkulární pohled nepředpokládá, nehledá prvotní příčinu, snaží se spíše vzít v úvahu názory všech účastníků interakce. (Gjuričová, Kubička, 2003)

Cirkulární dotazování

Otázky lze orientovat pěti způsoby:
(Úlehla, 1999)

1. Na popis rozdílů vzhledem ke konkrétní situaci
2. Na popis rozdílů v termínech chování
3. Na popis rozdílů v zařazení
4. Na popis rozdílů vzhledem ke konkrétní události
5. Na změny vzhledem ke hypotetickým podmínkám

Cirkulární dotazování

1. Na popis rozdílů vzhledem ke konkrétní situaci

Když uteče bráška z domu, co dělá táta?
Když začne mamka křičet na tátu, co dělá tvoje sestra?

2. Na popis rozdílů v termínech chování

Řekla jste, že děti dělají „bordel“. Co vlastně dělají, když dělají „bordel“?

Cirkulární dotazování

3. Na popis rozdílů v zařazení

Kdo nejčastěji přichází jako první s omluvou? Kdo se tím trápí nejvíc?

4. Na popis rozdílů vzhledem ke konkrétní události

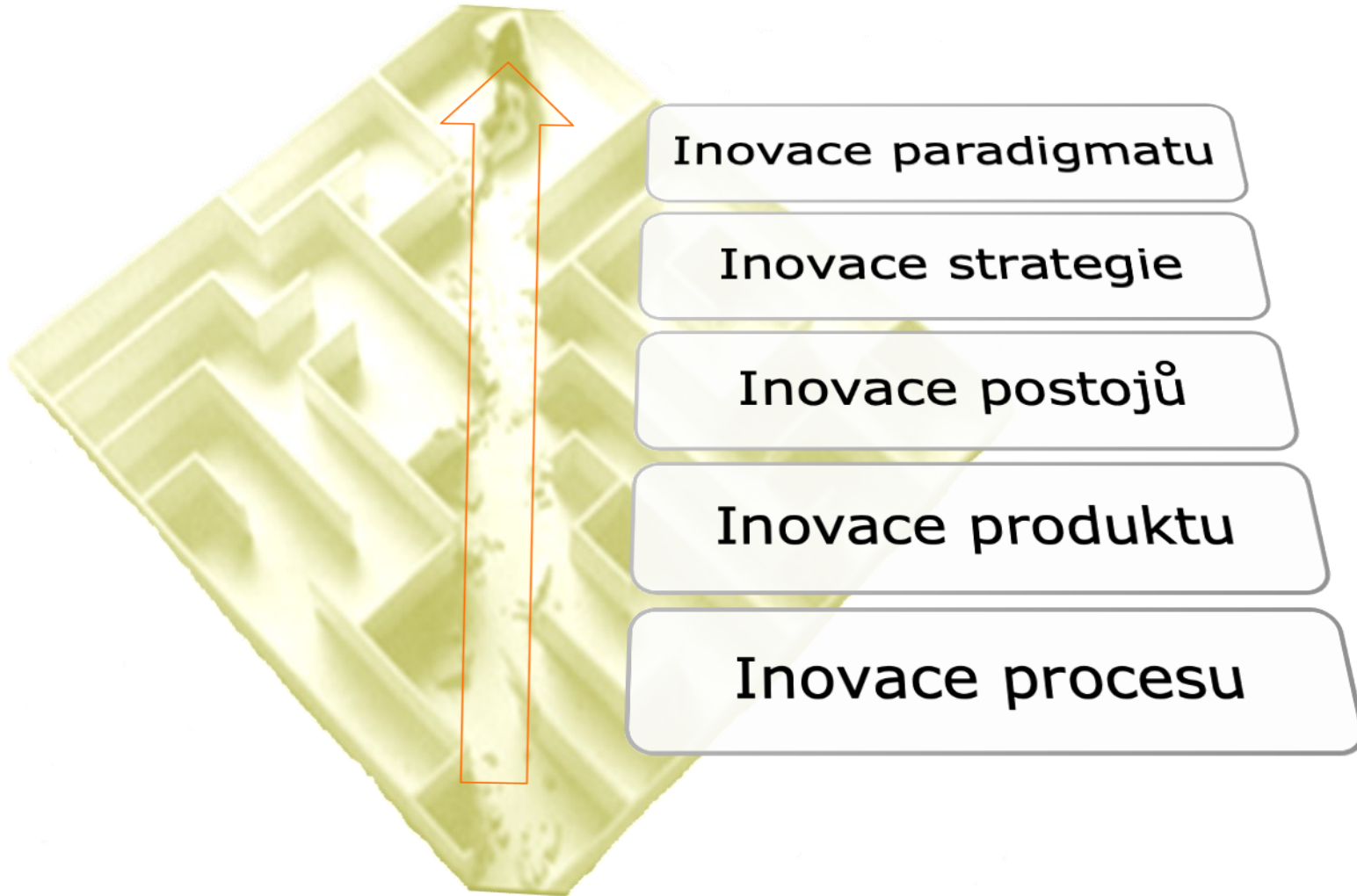
Bylo u vás doma míň hádek, než začala mamka chodit do práce? Potom co jste se přestěhovali, bylo to lepší?

Cirkulární dotazování

5. Na změny vzhledem ke hypotetickým podmínkám

Kdyby se stalo, že byste musela na delší dobu vycestovat, kdo převezme péči o domácnost?

Co v rodině sledujeme a podporujeme



Cirkulární dotazování

- V systemickém myšlení nehledáme základní příčinu problému, zajímáme se o to, jak se problém vytváří, co má na to vliv, a jak se problém udržuje.
- Pokud se jeden článek systému začne chovat určitým způsobem, následuje chování ostatních v systému, které je reakcí na danou situaci.

Cirkulární dotazování

- ▣ Mezi články systému jsou *komplementární vztahy*, jeden ovlivňuje druhého (jeden pečuje - druhý péči přijímá, jeden týrá - druhý je týrán, dominance - submise).

Cirkulární dotazování

- Jsou-li vztahy obou stejné (např. oba dva jsou dominantní), jde o *symetrický vztah*. (Gjuričová, Kubička, 2003)
- U symetrických vztahů mluvíme o *symetrické eskalaci*. Oba dva se chovají dominantně, což vyústí v agresi, která se stupňuje, eskaluje. (Gjuričová, Kubička, 2003)

Cirkulární dotazování

- U komplementárních vztahů dochází ke *komplementární eskalaci*. V praxi to vypadá tak, že oběť domácího násilí se nebrání a tím stupňuje agresi, agresor ví, že si může dovolit ještě víc. (Gjuričová, Kubička, 2003)

Konstruktivní dotazování

- ❑ Od 80. let se rozvinul nový typ kladení otázek. Nejde o více detailní nebo zpřesňující popis věci.
- ❑ Sebelepší popis problému nepomůže při jeho řešení
- ❑ Ale člověk vidí svůj problém zcela jinak, když problém popisuje.
- ❑ Je to samotný klient, kdo se snaží nacházet smysluplné vysvětlení svého světa.

Konstruktivní dotazování

- Na konstruktivní otázku často klienti odpovídají: „Nevím“.
- To může být znamením, že otázka míří k tomu, o čem dosud klient nepřemýšlel, nemá připravenou odpověď
- Důležité je neleknout se, ale žádat znovu odpověď. Tím docílíme toho, že klient sám si začne hledat cesty, vedoucí ke změně

Konstruktivní dotazování

- Ludewig říká, že v systemické terapii mají konstruktivní otázky ústřední význam. Do dialogů vnáší něco neočekávaného, vyvolávají odpovědi, které nejsou připravené. Podporují konstruování smyslu.

Funkční analýza

- Vychází z teorie – předpokladu, že rozhodující zdroj problémů v rodině vychází z původní rodiny
- Pokračuje teorií – předpokladem, že i rozhodující zdroj k řešení problémů v rodině je uložen v původní rodině

Funkční analýza

Zárodkem problémů v současné rodině
mohou být následující zdroje vycházející
z původní rodiny

- nemoc
- biologické zdroje (proměnné)
- psychologické zdroje (proměnné)
- inteligence
- verbální zdatnost

Funkční analýza

Zárodkem problémů v současné rodině
mohou být následující fenomény
vycházející z původní rodiny :

- Proměnné sociální povahy
- Profesní - profesionální oblast (problémy v zaměstnání, v uplatnění se)

Funkční analýza

Zárodkem problémů v současné rodině
mohou být následující fenomény
vycházející z původní rodiny:

- Hodnotový systém (názory na rozvod ...)
- Interpersonální založení (dominance x
submise)
- Starost o druhé

Mavis Kleinová - Životní scénáře

- Bud' dokonalý
- Bud' silný
- Potěš mě
- Vynasnaž se
- Pospěš si

Funkční analýza

Můžeme předpokládat, že vždycky je dané chování ten nejlepší způsob, jak řešit svou situaci.

Je to ten nejlepší způsob, jakého jsou za daných podmínek schopni

oni ani nemohou jinak

každý dělá to, co
a jak nejlépe umí

oni nevědí, nenapadá je způsob, jak jinak

Funkční analýza

- se snaží stanovit rozhodující důvod, proč v rodině funguje zrovna daný vzorec chování
- často méně práce a méně usilování o změnu přinese větší efekt

Otázky funkční analýzy

- Jak daný problém **ztěžuje** tomuto členovi a jeho rodině běžný život
- Jak předpokládaný problém (PP) **pomáhá** tomuto členu a jeho rodině vyrovnávat se se situacemi běžného života

Otázky funkční analýzy

- Co by se stalo kdyby tento PP byl **ignorován**
- Co by se stalo, kdyby se PP **vyskytoval méně často**
- Co by tento člen a jeho rodina **získali**, kdyby se PP vyřešil

Otázky funkční analýzy

- Co by tento člen a jeho rodina **ztratili**, kdyby se PP vyřešil
- Kdo **zpevňuje** (posiluje) problémy pozorností, soucitem, podporou

Otázky funkční analýzy

- Za jakých okolností se problém **zmírňuje**
- kde, kdy a s kým
- Za jakých okolností se problém **zvětšuje**,
nabývá na intenzitě - kde, kdy a s kým
.....

Nácvik řešení problému v rodině

Někdy je nutno rodinu učit :

- Formulovat to, co cítím
- Slyšet to, co říkám a co říká druhý
- Ubezpečovat se a ověřovat, zda slyším správně
- Dotazovat se na nevyslovené, být cítěné

Nácvik řešení problému v rodině

Rodinné řešení problému vyžaduje :

- dovednost, která se cvičí a zaznamenává (nejde o to vyřešit jeden problém) - jde o to vybavit rodinu určitou strategií, která je použitelná pro každý problém

Nácvik řešení problému v rodině

Rodinné řešení problému vyžaduje :

- aby terapeut režíroval rodinný nácvik
- aby si rodina smluvila čas a místo rodinných diskusí ještě mimo rámec sezení s T
- aby se rodina učila své schůzky strukturovat

MODEL 6 KROKŮ

- dohoda o přesné povaze problému a cíle (KONTRAKT)
- tvoření a nabízení spontánních nápadů, KAŽDÝ SMÍ ŘÍCT COKOLI A OSTATNÍ TO NEKLASIFIKUJÍ (nápady zaznamenávat)
- hodnocení výhod a nevýhod každého navrženého řešení

MODEL 6 KROKŮ

- volba nejvhodnějšího řešení - SHODA JAKO NEZBYTNOST
- formulace podrobného plánu, jak řešení uskutečnit – FORMULACE MALÝCH KROKŮ
- sledování a hodnocení průběhu řešení a návrat k novému rozhodování - je-li toto třeba PRAVIDELNÁ KONTROLA A KOMUNIKACE

Rodinná úmluva

DOHLÍŽET A PODPOROVAT

- Přesnost formulací
- Zisky pro každého člena rodiny
- Souhlas všech zúčastněných s podnikanými kroky a plány

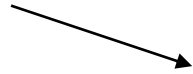
Rodinná úmluva

‘ KONKRÉTNÍ KROKY :

- D může zůstat venku do
- koupím ti
- nebudu ti číst poštu
- nebudu kritizovat tvé oblečení
- budu si denně stlát
- budu uklízet..... konkrétně - co
.....

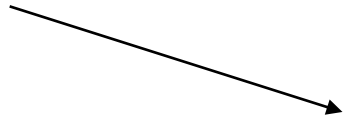
Rodinná úmluva

RODINA



co chce a co může
nabídnout

JEDINEC



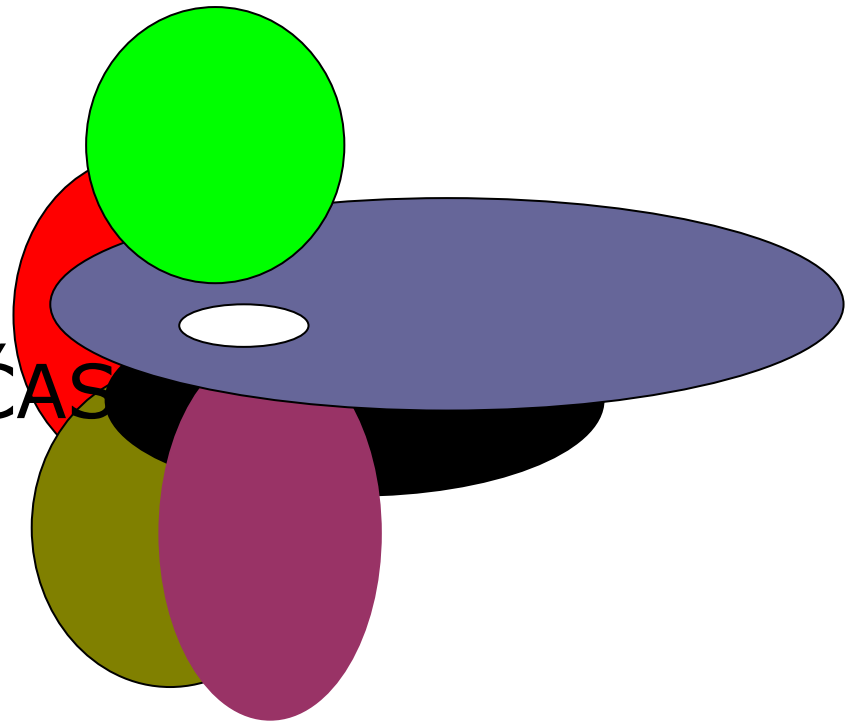
co chce a co může
nabídnout

Rodinná pravidla

- Vypište pravidla, která platila ve vaší původní rodině. Čím se měli všichni členové rodiny řídit, co bylo nepsanou ústavou
- vyberte, formulujte ta, která byste chtěli používat i ve vaší současné rodině, která se vám líbí, která vás baví, kterým věříte, že jsou užitečná a smysluplná;
- vyberte ta, která vám vadila, která vás štvala, která rozhodně nebudete aplikovat ve své rodině

VÝVOJ PRAVIDEL V MÉM ŽIVOTĚ

- RODIČE
- PRARODIČE
- ŠKOLA
- KAMARÁDI
- ORGANIZOVANÝ ČAS
- SPOLEČNOST
- JÁ

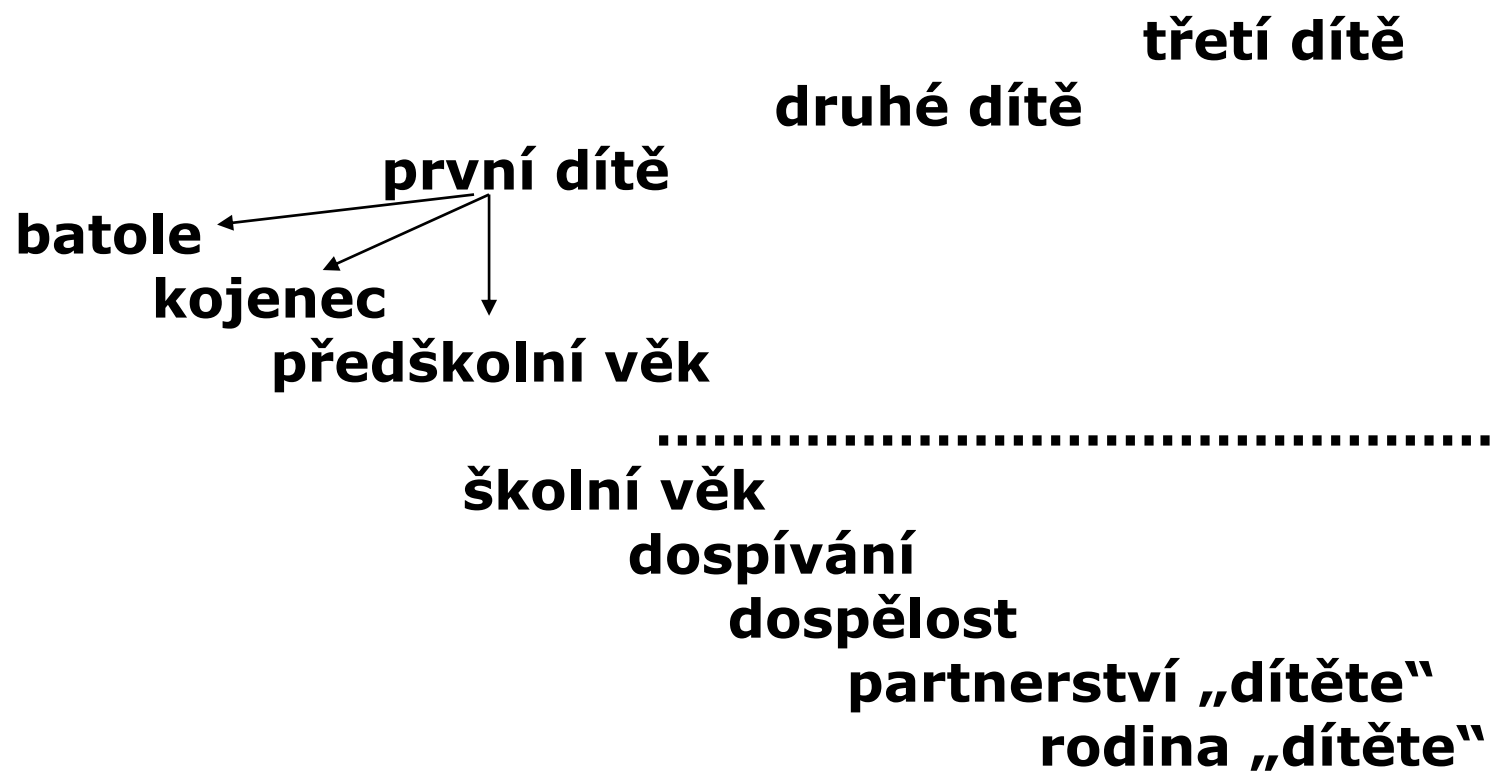


Rodinná pravidla

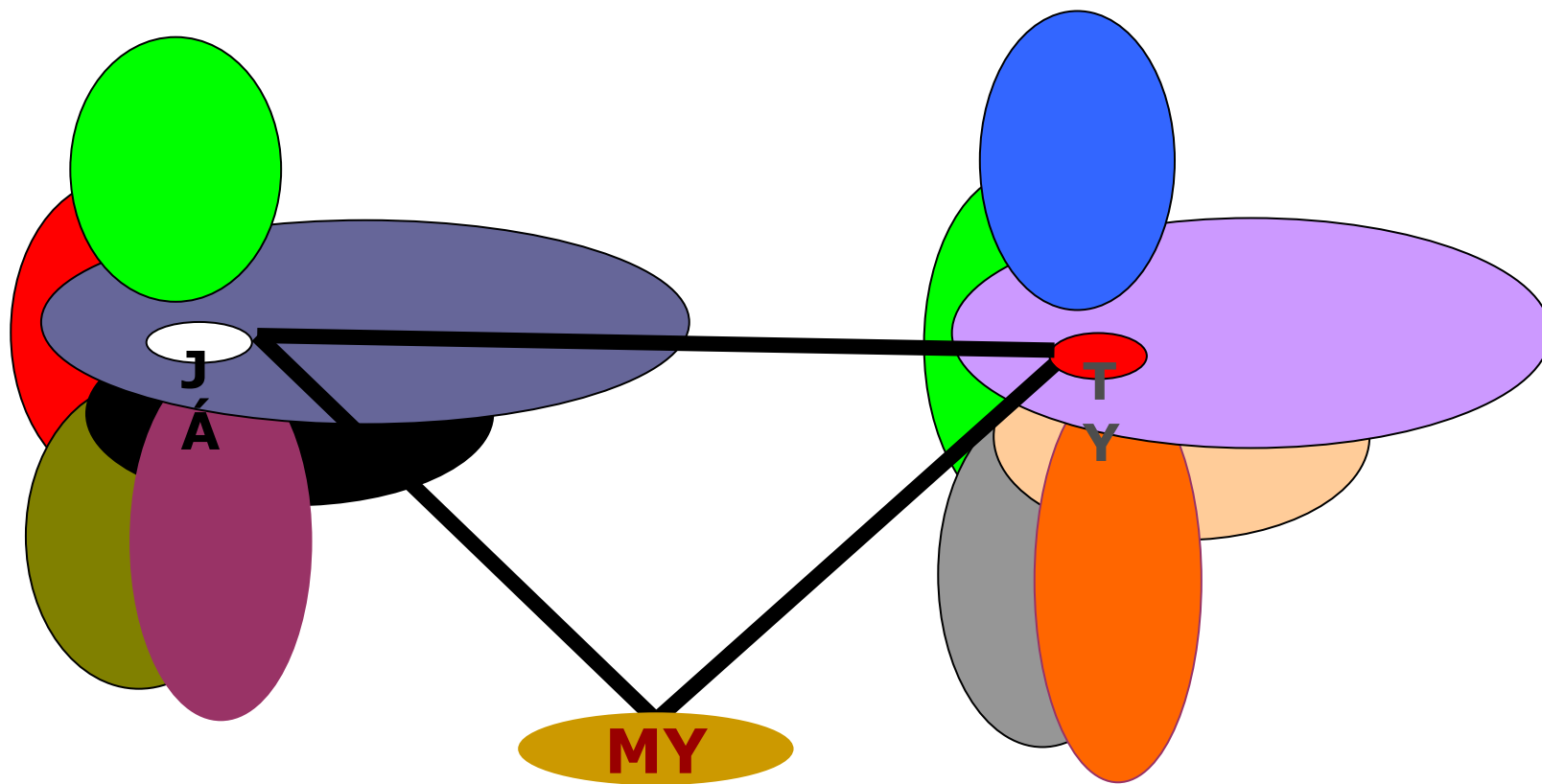
- každý si nese model a zkušenost ze své původní rodiny
- každý si nese soubor pravidel, které fungují v jeho širším okolí
- vznikají partnerská pravidla
- vznikají rodinná pravidla

Rodinná pravidla

vznikají rodinná pravidla



VÝVOJ PRAVIDEL V MÉM ŽIVOTĚ



MY a jak vzniká

- Co se nám oběma líbí, v čem se shodujeme
- Co bych rád-a, aby u nás platilo
- Co mi asi bude dělat potíže, co neumím, když po mně budeš chtít
- Jak by mohla vypadat ústava našeho partnerského soužití – naší rodiny

Neshoda

- Když nám něco nefunguje máme blíž k tomu, abychom ze vzniklé situace vinili toho druhého nebo sebe – to je špatně
- Vinit = nehledat cestu ven, dál, jinam
- Vinit = zůstat na místě, tam, kde se neshoda děje
- Vinit = zabývat se minulostí

Vinit znamená rozehrávat hru, do které vstupují :

- Podezřelí
- Obvinění
- Vyšetřovatelé
- Žalobci
- Obhájci
- Porota
- Soudci
- a následně
- Bachaři
- Kati

Dohoda

- Rodiny nebo resp její účastníci se nemusí vždycky shodnout, ale měli bychom je podporovat, aby :
 - se spolu o tématu bavili
 - se slyšeli – naslouchali si
 - se nechávali domluvit– neskákali si do řeči
 - se ptali tam, kde sdělení nerozumí

Rodinná pravidla

Děti znají své místo

- ☺ rodina není demokracií, v níž má každý stejné hlasovací právo
- ☺ rodiče jsou laskavou autoritou
- ☺ rodiče naslouchají a berou vážně
- ☺ rodiče mají právo konečného rozhodnutí a uplatňují jej

Rodinná pravidla

Rodiče mluví dětskou řečí

- ☺ děti nejsou miniaturní dospělí
- ☺ mluví jinak, myslí jinak, reagují jinak
- ☺ děti vidí důsledky svých činů jinak než dospělí

Rodinná pravidla

Rodiče mluví dětskou řečí

- ☺ neustále opakování je základem učení
- ☺ důležitější je jasně vysvětlit příkazy a důvody, než přesvědčovat o jejich oprávněnosti

Rodinná pravidla

Všechny dny nejsou šťastné

- ☺ rodiče dávají dětem najevo, že mají čas „neustále“, nejen v předem stanovenou dobu
- ☺ rodiče umí odsouvat své věci
- ☺ mám právo být v nepohodě a ostatní to neohrožuje
- ☺ moje nespokojenost není výpovědí o vlivu ostatních

Rodinná pravidla

Vážíme si svých tradic

- ☺ udržujeme letité rituály
- ☺ podporujeme to, co nás spojuje
- ☺ aktivně vytváříme společný prostor
- ☺ děti i dospělí mají stejné právo vytvářet nové příležitosti ke sdílení

Rodinná pravidla

Smíme dělat chyby

- ☺ víme, že nikdo není úspěšný na 100%
- ☺ chyba je přirozenost, která nás nevyvádí z míry

Rodinná pravidla

Smíme dělat chyby

- ☺ děti se rozhodují samy a mohou zvolit špatný krok
- ☺ o špatném kroku mluvíme jednou
- ☺ chyba je příležitost hledat a nacházet alternativy

Rodinná pravidla

Děti bojují

- ☺ nikomu se nevyhýbají hádky
- ☺ některé projevy jsou zakázané
- ☺ děti vidí důsledky svých činů jinak než dospělí
- ☺ neustále opakování je základem učení
- ☺ důležitější je jasně vysvětlit příkazy a důvody, než přesvědčovat o jejich oprávněnosti

Rodinná pravidla

Děti soupeří

- ☺ neusměrňovaná rivalita mezi sourozenci je nebezpečná, riziková
- ☺ je to jedna z mála dobrých cest, jak se naučit vyhrávat a prohrávat

Rodinná pravidla

Děti pracují

- ☺ v pevné rodině má každý své úkoly
- ☺ domácí práce a spolupodílení se na společném prostoru není o výkonu či množství času
- ☺ domácí práce a spolupodílení se na společném prostoru je o pravidelnosti, sounáležitosti i pocitu důležitosti pro ostatní

Rodinná pravidla

Usmíváme se na sebe

- ☺ smysl pro humor je vizitkou šťastné rodiny
- ☺ umíme se smát svým návykům i slabůstkám
- ☺ humor není jízlivý, ironický
- ☺ platí zákaz zesměšňování druhého i sebe
- ☺ humor sjednocuje

Několik mateřských rad od otce otcům

- Děti nejsou pejskem na hraní
- Život, který prožívají a život, který vy si myslíte, že prožívají, není totéž
- Neberte si to, co vaše dělají, osobně

Několik mateřských rad od otce otcům

- ❑ Nevedte o nich nějaké dlouhé záznamy, nejlepší je krátká paměť
- ❑ Po pubertě do jejich pokoje nesmíte bez jejich svolení
- ❑ Nesnažte se míchat do jejich přátelství a lásek – leda by vás k tomu samy vyzvaly
- ❑

Několik mateřských rad od otce otcům

- ❑ Nic si nedělejte z toho, že nikdy neposlouchají, co říkáte, zamyslete se nad tím, že vás neustále pozorují
- ❑ Učte se od nich – mají toho hodně, co vás mohou naučit
- ❑ Mějte je hodně dlouho rádi a nechte je brzy odejít

Cirkulární dotazování

Dělíme otázky na dvě skupiny:

1. stvrzující otázky. Tyto otázky pokládáme, chceme-li zjistit pohled, postoj dotyčného (pravdu).

Často je využívají policisté, soudci, rodiče, někdo v nadřazené roli. Neslouží k pomoci, nýbrž ke kontrole. Použijeme-li takovou otázku ve chvíli, kdy řešíme s klientem problém, má to často účinek, že problém spíše upevní než objasní.

Cirkulární dotazování

Dělíme otázky na dvě skupiny:

1. stvrzující otázky. Tyto otázky pokládáme, chceme-li zjistit pohled, postoj dotyčného (pravdu).

Tyto otázky pomáhají porozumět určitým skutečnostem, neslouží příliš klientovi.

Cirkulární dotazování

Dělíme otázky na dvě skupiny:

2. otevírající otázky : slouží k tomu, aby se klient o problému rozmluvil, což je v terapii i kontaktu s klientem užitečné.

Cirkulární dotazování řadíme mezi otázky otevírací